

KNJIŽEVNI RAD U BIH POTKRAJ 19. I POČETKOM 20. STOLJEĆA

(II.DIO)

III. razred
gimnazije

Ivana Grgić, prof.
Gimnazija Ljubuški

PREDSTAVNICI

- Čisto književni život svodi se na časopise kao glavne prostore djelovanja tadašnjih pisaca. Tako na prelasku stoljeća u BiH izlazi više od deset listova i časopisa s dužim ili kraćim trajanjem. Oni su otvoreni za književno stvaralaštvo i društvena pitanja i, bez obzira na širinu suradnje, ti su časopisi u načelu, organizirani uglavnom na nacionalnoj osnovi.
- Uz gorostasnu Kranjčevićevu pjesničku figuru te široku i intenzivnu književno-kulturnu poduzetnost Ivana Miličevića i Osmana Nuri Hadžića (Osman-Aziz), pojavljuju se književnici kao što su Tugomir Alaupović, Ivan Klarić, Jagoda Truhelka, Eugenija Šah Knopharo, Mirko Jurkić, Eugen Matić, Musa Ćazim Ćatić i još neki koji će, uz sve nevolje što ih je nametala društveno-politička nesreća njihove zemlje, na smjeni stoljeća pokazati uklopljenost hrvatske književne riječi iz BiH u europska književna strujanja.

JAGODA TRUHELKA

- Rođena je u Osijeku godine 1864., a umire u Zagrebu 1957. Nakon završene učiteljske škole u Zagrebu, bila je učiteljica u djevojačkim školama u Osijeku, Zagrebu, pa ravnateljica u Banjoj Luci i u Sarajevu.
- Početkom 90-ih godina 19. st. redovita je suradnica zagrebačkog *Vijenca* i sarajevske *Nade*. Pisala je romane i pripovijetke opisujući život žene seljanke i malograđanke, patrijarhalno Sarajevo i intimni ugođaj starog Zagreba. Nakon idealizirane i demonizirane žene u dotadašnjoj hrvatskoj prozi, Truhelka je prva obradila intelektualno superioran ženski lik. U povijesnom romanu *Vojača* (1899.) obradila je ulomak iz bosanske prošlosti, opisujući zbivanja u krugovima hrvatskog plemstva u 15. st. u Bosni i Hercegovini. Ipak, najvrjedniji dio njezina književnog stvaralaštva jest niz knjiga posvećenih djeci. Nakon I.B. Mažuranić, Jagoda Truhelka bila je najuglednija književnica za djecu u prvoj polovici 20. stoljeća.
- Najznačajnija su joj djela: *Tugomila*, 1894; *Vojača*, 1899; *U carstvu duše*, 1910; trilogija *Zlatni danci*, 1919; *Gospine trešnje*, 1943. i *Crni i bijeli dani*, 1944.

EUGENIJA ŠAH KNOPHARO

- Rođena je u Zagrebu 1861. godine, a umire u Bjelovaru 1928. Nakon završene učiteljske škole u Zagrebu, radi kao učiteljica u Bakru, na francuskoj koloniji drvne industrije kod Slatine, te u Sarajevskoj ubožnici.
- Prvim se pjesmama javlja 1896. u *Vrhbosni*, u kojoj je i tiskano najviše njezinih pjesama. Na izražajnom planu njena je poezija, u kojoj se glorificira Blažena Djevica Marija, bliska poeziji Kranjčevića i Harambašića. Iako nije objavila samostalnu zbirku, pjesme su joj uvrštene u antologiju Dušana Žanka *Hrvatska marijanska lirika* (Zagreb, 1935.) i idu u sam vrh naše marijanske lirike. Osobito je sugestivna balada *Stabat mater*. U novelama, koje su također prožete religioznošću, ima dosta autobiografskih elemenata. Ponajbolje su *Imakulata*, te priča u stihu *Assunta*.

IVAN MILIĆEVIĆ I OSMAN NURI HADŽIĆ (OSMAN - AZIZ)

- **Ivan Milićević** rođen je u Mostaru godine 1863., a umro je u Sarajevu 1950. Pravne je znanosti studirao u Beču. Prvi je doktor prava iz Hercegovine. Bio je pisac, kulturni organizator i publicist, po političkom angažmanu starčevićanac.
- Beletrističkim je priložima surađivao u *Hercegovačkom bosiljku* i *Glasu Hercegovca*. Godine 1897. u Mostaru je pokrenuo list *Osvit*. Bio je urednik *Sarajevskog lista*, službenog glasila Zemaljske vlade u Bosni i Hercegovini. Pisao je pod pseudonimima Aziz Hercegovac, Ibni Mostari. S Osmanom Hadžicom radi u gradu Mostaru na istim pravnim poslovima.
- **Osman Hadžić** pohađao je pravo u Zagrebu i u Beču. Pisao je romantične pripovijesti *Ago Šarić* (1894.), a kasnije s Ivanom Milićevićem piše djela *Beznađe* (1895.), *Na pragu novoga doba* (1896.) i *Bez svrhe* (1897.), i objavljuju ih pod zajedničkim imenom Osman-Aziz.

TUGOMIR ALAUPOVIĆ

- Rođen je u Docu kraj Travnika 18. kolovoza 1870. Studirao je slavistiku u Zagrebu i u Beču, gdje je i doktorirao. Nakon profesorskog rada u Sarajevu, obavlja razne državne poslove do umirovljenja. U Bosni je radio na utemeljenju kulturno-prosvjetnih društava Napredak i Trebević, te političke organizacije Hrvatska narodna zajednica. Surađivao je u književnim časopisima: Vijenac, Iskra, Nada, Prosvjeta, Život, Behar, Serafinski perivoj, Naša misao, Napredak. Alaupovićev književni opus sastoji se od epskih pjesama s tematikom iz hrvatsko-bosanske i bosanske povijesti namijenjenih buđenju narodne svijesti i poticanju vjerske snošljivosti, zatim od pjesama s motivima preuzetima iz narodne književnosti, pjesama sa socijalnom tematikom, pjesama s religioznom tematikom te prigodnica. Shvaćajući književnost kao sredstvo nacionalnog odgoja, ne izlazi iz okvira romantičarsko-prigodničarskog pjesništva, kako pišu mnogi hrvatski pjesnici u drugoj polovici 19. st. Zbirke pjesama su mu Nesuđenica (1893.), Naše rane (1898.), Probrane pjesme (1891 - 1901.). Pisao je i pripovijetke, članke, te monografije, od kojih su najpoznatije o Ivanu Frani Jukiću, Marijanu Šunjiću i Grgi Martiću.

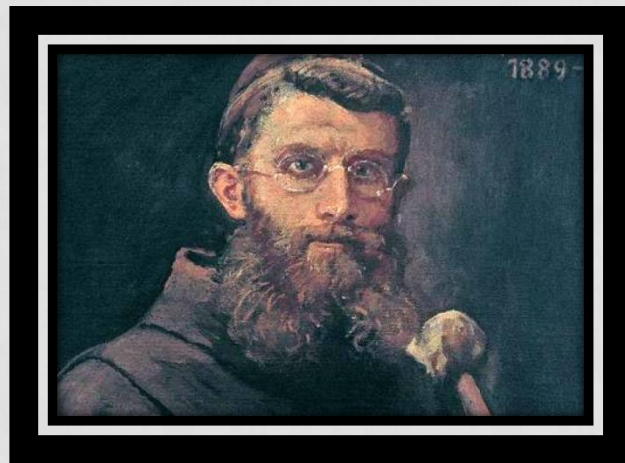
MIRKO JURKIĆ

- Rođen je u Livnu godine 1886., a umro je u Zagrebu 1965. Bio je učitelj u više mjesta u Bosni i Hercegovini. Pohađao je pedagošku akademiju u Beču. Zatim je studirao u Leipzigu i Jeni. Nakon Prvoga svjetskog rata živio je u Dubrovniku, gdje je bio profesor na ženskoj preparandiji i školski nadzornik.
- U književnosti se pojavljuje poezijom neizražajne umjetničke vrijednosti, a poslije piše uglavnom pripovijesti, drame te znanstvene radove iz područja pedagogije. U njegovu književnom radu najvažnije su i najbrojnije novele u kojima želi opisati odsječak bosanske povijesti, problematiku života zapadne Bosne, posebno područje od Kupresa do Livna koje ima svoje socijalne, povijesne i jezične posebnosti.
- Najbolja mu je pripovijest *Dika*, u kojoj je ocrtan specifičan gorštački mentalitet. U Jurkićevim se prozama do izjednačenja prožimaju priroda i čovjek. U ranim pripovijetkama vidimo smirene i krotke likove u tihoj idili krajolika, ali s vremenom u kasnijoj fazi, i junaci i priroda postaju tvrđi, hirovitiji, čudljiviji, donoseći dramatičnije sukobe i potresne ishode. Objavio je zbirke pripovijedaka: *Proljetno cvijeće*, 1907; *Iz Završja*, 1917; *Dubrovačka legenda*, 1928. i zbirku pjesama za djecu *Tri pustolova*, 1959.

EUGEN MATIĆ (NARCIS JENKO)

- Rođen je godine 1889. u Livnu, gdje i umire 1918. Bio je prozaik, romanopisac i feljtonist. U književnosti se pojavio uoči Prvoga svjetskog rata. Odsluživši 1911. godine mladu misu u rodnom mjestu, otišao je na službu u samostan Goricu odakle je premješten na franjevačku gimnaziju u Visoko. Tada je, uz klasične jezike, naučio i francuski, talijanski i njemački jezik, te je proučavao literaturu na tim jezicima. Ubrzo je zbog bolesti morao napustiti profesorsko mjesto, a nakon liječenja ponovno se vratio i u goričkom samostanu ostao do smrti. Za to vrijeme uređivao je *Glasnik sv. Ante*, u kojemu je i objavio velik dio svojih pripovijedaka, crtica i feljtona.
- Sve su mu knjige pod pseudonimom Narcis Jenko objavljene posmrtno. Godine 1922. objavio je roman *Spiritus procellarum*, koji je pisan za Prvoga svjetskog rata. Roman je uperen protiv ratnih strahota, zbog čega ga je austrijska vlast nerijetko cenzurirala. Najpoznatiji je kao autor povijesnog romana *Obitelj vojvode Hrvoja* (1934.), koji je tiskan nakon njegove smrti u Zagrebu. Djela: *Tri pučke pripovijetke* zajedno s Vjenceslavom Novakom, 1921; *Spiritus procellarum*, 1922; *Razlomci*, 1922; *Bosančice*, 1924; *Obitelj vojvode Hrvoja*, 1934.

MUSA ĆAZIM ĆATIĆ

- **Musa Ćazim Ćatić** rođen je u Odžaku 1878. godine.
- Dok je bio još mlad umro mu je otac, nakon čega mu se majka preudala i cijela obitelj preselila se u Tešanj. Tamo je najprije učio za brijača kod svog očuha, a onda upisao medresu kod tešanjskog muftije Mesud efendije Smajbegovića. Učio je turski, arapski i perzijski jezik, što će se kasnije odraziti i na njegovu književnost.
- 1909. godine Ćatić se seli u Zagreb na studij Prava, gdje u dvije godine boravka nije uspio položiti ni jedan ispit. Družio se sa zagrebačkim književnicima u Matoševom pjesničkom krugu, među kojima je, uz Matoša, bio i Tin Ujević. Nastavio je sa svojim književnim, ali i boemskim životom. Nakon dvije godine u Zagrebu, ponovo se morao vratiti u Tešanj. Tamo je radio u banci, ali je s posla otpušten ponovo zbog lošeg načina života. Slično mu se dogodilo i u Bjeljini, gdje je radio u gruntovnici kao pisar.
- Za života je objavio samo jednu knjigu pjesama: *Pjesme od godine 1900.-1908.*, Mostar, 1914., *Izabrane pjesme* tiskane su u Sarajevu 1928.

ALEKSA ŠANTIĆ

- Rođen je u Mostaru 1868. u trgovačkoj obitelji.
- Gotovo cijeli život proveo je u rodnom gradu. Kroz neko vrijeme postaje jedan od glavnih utemeljitelja kulturnog pokreta u Mostaru i borbe protiv austrougarske okupacije.
- Najveća djela stvarao je krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Vrhuncem njegova stvaralaštva smatra se period od 1904. do 1912. Uzor su mu bili književnici Vojislav Ilić i Jovan Jovanović Zmaj, a od stranih najviše je poštovao njemačkog književnika Heinricha Heinea.
- No, najveći utjecaj na njegovo stvaranje imala je narodna književnost (narodna lirska pjesma sevdalinka, balada, romansa i narodna epska pjesma). Njegove pjesme pune su emocionalne boli, rodoljublja i ljubavne čežnje za nacionalno i socijalno ugroženim Hercegovcima.
- Umro je 2. veljače 1924. u Mostaru od tuberkuloze.

